

חולין דף ע"ט

איבעיא להו לרבי יהודה אין
חוששים מספק או ודאי

הגמרא הביאה ברייתא, שלרבי יהודה פרד
ופרדה שאביהם חמור ואמם סוס, מותרים

זה בזה, אבל אם מין ההורים הפוך זה מזה אסורים. ולחכמים מותרים.
והעמידה הגמרא שנחלקו, האם בבהמות חוששים לזרע האב. ומביאה
כעת הגמרא, שהסתפקו חכמי הישיבה, האם לרבי יהודה פשוט שאין
חוששים לזרע האב ומשום כך אסור, או שיש לו בזה ספק? ויוצא מזה
להלכה, האם מתירים להרביע פרד בן סוס נקבה עם סוס נקבה. אם
פשוט לו שאין חוששים, מותר. ואם יש לו בזה ספק, אסור.

ומביאה הגמרא ראייה ממה ששנינו בברייתא, רבי יהודה אומר, כל
הנולדים מן הסוס אף על פי שאביהן חמור, מותרין זה בזה. ולכאורה אם
שני האבות חמורים אין בזה חידוש, ולכן לכאורה נראה שמדובר שאב
אחד הוא סוס והאב השני חמור, ורבי יהודה התיר להרביע סוס גמור
על פרד בן סוסה. וממילא נלמד שפשוט לו שאין חוששים לזרע האב!
דוחה הגמרא, ניתן לומר שלרבי יהודה יש ספק אם חוששים לזרע האב.
והברייתא מדברת בשני האבות חמורים. והחידוש, שלולי הברייתא
היה מקום לאסור מחשש שמא צד סוס משתמש בצד חמור, וצד חמור
משתמש בצד סוס? ולזה השמיעה הברייתא שמותר כיון שנחשב למין
בפני עצמו: 'מעין סוס וחמור'!

עוד ראייה הגמרא מביאה ממה ששנינו

סימני זיהוי לחמור ולסוס

בברייתא, רבי יהודה אומר, פרדה שתבעה,

אין מרביעין עליה לא סוס ולא חמור, אלא פרד שהוא ממינה. ואם
פשוט לו שאין חוששים לזרע האב, היה מותר להרביע עליה מהמין של
אמה? עונה הגמרא, שאין יודעים מהו מין של אמה. ומה שכתוב שאין
מרביעים אלא ממינה, הכוונה: 'אין מרביעין עליה לא מין סוס גמור ולא
פרד בן סוסה ולא מין חמור, לפי שאין יודעים במינה. שואלת הגמרא,
ומדוע אין בודקים בסימנים ששנה אביי: קולה עבה, אמו היתה חמורה.
קולה צלול, אמו הייתה סוס. ורב פפא שנה, אוזניו גדולות וזנבו רטון, בן

חמורה. אזניו קטנות וזנבו ארוך, אמו סוסה? עונה הגמרא, מדובר שאמו אלמת ופגומה בכך שחתכו זנבה ואזניה.

ומסיקה הגמרא, שיש ראייה ממה שאמר רב הונא בנו של רב יהושע, הכל מודין בפרדה עם האם שאסור. ומכאן נשמע שיש לו בזה ספק, וכך נשאר הגמרא למסקנה.

אמר רבי אבא לשמשו, כשאתה מביא לי עגלה לנסיעה, לפני כן תבדוק אם אזני וזנב הבהמות שמנהיגים את העגלה דומים זה לזה, כדי שלא נכשל משום מנהיג בכלאים. ומדייקת הגמרא, משמע שהוא סבר שאין חוששין לזרע האב, ולכן יש לחוש שהם ממינים שונים⁵¹⁰, וכן שסומכים על סימנים מהתורה, ולכן אם שווים מותר.

‘אותו ואת בנו’ בכוי וכלאיים תנו רבנן, ‘אותו ואת בנו’ נוהג בכלאים ובכוי. רבי אליעזר אומר, כלאים הבא מן העז ומן הרחל, נוהג בו ‘אותו ואת בנו’, כוי אין נוהג בו ‘אותו ואת בנו’. אמר רב חסדא, איזהו ‘כוי’ שנחלקו בו רבי אליעזר וחכמים? זה הבא מן התייש ומן הצבייה⁵¹¹. ולכאורה כיצד מדובר? אם בתייש הבא על הצבייה וילדה, ושחט אותה ואת בנה. והרי אמר רב חסדא, הכל מודים בצבייה ובנה שילדה מן התייש שפטור, שנאמר ‘שה’ ו’בנו’, ולא צבי ובנו! ואם בצבי הבא על התיישה וילדה, ושחט אותה ובנה, והרי אמר רב חסדא, שבתיישה ובנה צבי חייב. נאמר: “שור ושה”, בנו כל שהוא? מבאר הגמרא, מדובר בתייש הבא על הצבייה וילדה בת והבת ילדה בן⁵¹², ושחט אותה ובנה. חכמים סוברים חוששין לזרע האב, וממה שנאמר “שה” למדים שאפילו מקצת שה נחשב לשה. ורבי אליעזר סבר, אין חוששין לזרע האב, ולא אומרים “שה” ואפילו מקצת שה. ולא נחלקו בפירוש אם חוששים לזרע האב, שאם כן היינו אומרים שכששחט בת שנולדה מתייש וצבייה ואת בנה חכמים מודים במקצת שה שאין חוששים, לזה השמיעו שנחלקו גם בזה.

510 עמוד ב'.

511 להוציא מדעת הסובר ש'כוי בריה בפני עצמו הוא'. רש"י.

512 לאו דוקא 'בן', שהוא הדין לבת. רש"י.

שואלת הגמרא ממה ששנינו במשנה
בביכורים, אין שוחטין כוי ביום טוב לפי

שאינ יכול לכסות דמו, שיש ספק אם חייב בכיסוי ואין זה דוחה יום טוב.
ואם שחטו, אין מכסין את דמו. ומבררת הגמרא באיזה אופן מדובר? אם
בתייש הבא על הצבייה וילדה, בין לרבנן בין לרבי אליעזר חייב לשחוט
ולכסות, שהכל מודים שחוששים לצד האם והוא צבי. וגם מצד האב,
הרי אמרה הגמרא שלדברי הכל כשיש מקצת יחייב במצות השייכות בו?
אלא מדובר בצבי הבא על התיישה וילדה. והרי לחכמים החוששים חייב
בכיסוי, ולרבי אליעזר שודאי לו שאין חוששים, ודאי שיכול לשחוט
ולא לכסות? עונה הגמרא, שחכמים חוששים מספק לזרע האב ולכן לא
יכול לכסות.⁵¹³

שואלת הגמרא, ניתן לדייק שאם לחכמים
יש ספק אם חוששים, משמע שלרבי אליעזר

בין לחכמים ובין לרבי אליעזר יש
פסוק אם חוששים לזרע האב

פשוט שאין חוששים. והרי שנינו בברייתא, הזרוע והלחיים והקבה, אף
שאינ נוהגים בחיה⁵¹⁴ נוהגים בכוי ובכלאים. רבי אליעזר אומר, כלאים
הבא מן העז ומן הרחל חייב במתנות, מן הכוי פטור מן המתנות. ומבררת
הגמרא, אם מדובר בתייש הבא על הצבייה וילדה, מובן שלרבי אליעזר
פטר כיון שלשיטתו ודאי שאין חשוש לזרע האב, ודין הכוי כודאי חיה
שפטורה מהמתנות. אלא לחכמים הרי יש כאן ספק, ולכן פטר מחצי.
ומדוע חייב חצי לכהן, שיאמר הישראל לכהן 'הבא ראי' שחוששין לזרע
האב, וקח חצי צד שְׁוִיּוֹת'. וכל זמן שלא יביא ראי'ה, לא יתן לו כלל?
אלא משמע, שמדובר בצבי הבא על התיישה, שיש צד שְׁוִיּוֹת מן האם.
וקשה, שמובן מה שחכמים מחייבים חצי הכוונה משום צד האם. אלא
לרבי אליעזר שיתחייב בכל המתנות שלשיטתו ודאי אין חוששים לזרע
האב ומצד האם יש לו שם שְׁוִיּוֹת? עונה הגמרא, באמת גם לרבי אליעזר
יש נמי ספק אם חוששין לזרע האב או לא.

שואלת הגמרא, וכיון שבין לחכמים ובין לרבי אליעזר יש ספק, במה

⁵¹³ 'אותו ואת בנו' בתייש הבא על הצבייה - לחומרא, וש'חוששין', ויש מקצת שה. וגבי כסוי להחמיר בצבי הבא
על התיישה שלא ישחוט ביום טוב. רש"י.

⁵¹⁴ שנאמר בחיוב זרוע לחיים וקיבה 'אם שור אם שה', משמע שאין נוהגין בחיה. רש"י.

חולקים? עונה הגמרא, שחכמים סוברים 'שה ואפילו מקצת שה', ולרבי אליעזר 'שה ולא מקצת שה'. ומביאה הגמרא שרב פפא מבאר, שיוצא חילוק כיצד להעמיד את מחלוקתם בהלכות הבאות: 1. 'כסוי הדם', 2. 'מתנות' 3. 'אותו ואת בנו', 4. הרבעה.

מחלוקת חכמים ור"א לגבי 'מתנות' ומבארת הגמרא: לענין 'כסוי הדם' ששנינו 'אותו ואת בנו' הרבעה' אין שוחטין, ולענין 'מתנות' שנחלקו בזה, לא ניתן להעמיד אלא בצבי הבא על התיישה, שבין לרבנן ובין לרבי אליעזר יש להם ספק אם חוששין לזרע האב או לא, ונחלקו ב'שה ואפילו מקצת שה'⁵¹⁵. לענין 'אותו ואת בנו' שנחלקו אם חייב, ניתן להעמיד בין בתייש הבא על הצבייה ובין בצבי הבא על התיישה. בתייש הבא על הצבייה, ניתן לומר שחכמים מחייבים כלומר שסוברים שעבר על האיסור, שמא חוששין לזרע האב ומתחייב על 'מקצת שה', אבל לא שחייב מלקות⁵¹⁶. ורבי אליעזר שהתיר לכתחלה, סבר: שגם אם חוששין לזרע האב, אין מקצת שה מחייב. לענין 'הרבעה', מעמידים בצבי הבא על התיישה ונחלקו לענין מלקות. חכמים סברו אף שחוששים לזרע האב, יש מקצת שֶׁה מהאם והמקצת מחייב. ורבי אליעזר סובר, שעובר על האיסור, כיון שאין חוששין לזרע האב ונחשב כשה. אבל לא חייב מלקות, שמא חוששין לזרע האב, ואין מקצת שה מחייב.

515 לגבי 'כסוי' ששנינו 'אין שוחטין', צריך להעמיד דווקא בצבי שבא על התיישה, שמא חוששין וחייב בכסוי סוברים 'צבי ואפילו מקצת צבי', ושמא אין חוששין ופטור מן הכסוי, שאין אפילו מקצת צבי. אבל בתייש הבא על הצבייה, לא יכל להעמיד לחכמים, שכן ודאי יש מקצת צבי ולסברתם אפילו מקצת צבי מחייב. אבל לרבי אליעזר יכל להעמיד אף בתייש הבא על הצבייה, שכן לשיטתו מצקת צבי לא מחייב. אבל שהיה לו נוח להעמיד כחכמים.

ו'במתנות' העמיד בצבי הבא על התיישה, שלרבי אליעזר פטור לגמרי שמא חוששין ואינו אלא מקצת שה, שלשיטתו מקצת לא מחייב. וכיון שיש ספק, אומרים 'המוציא מחבירו עליו הראיה', ויאמר לו: ש'ביא ראה שאין חוששין'. וחכמים חייב לפחות בחצי מתנות, ממה נפשך: אם אין חוששין כולו שה. ואם חוששין יש לפחות מקצת שיות מהאם, והם סוברים שמקצת מחייב. ואין להעמיד בתייש הבא על הצבייה, שאם כן לדברי הכל פטור. שאפילו אם סוברים שמקצת שה מחייב, מי יאמר שיש מקצת שה? שמא אין חוששין, וכולו צבי, המוציא מחבירו עליו הראיה. רש"י.

516 שמא אין חוששין, ואין אפילו מקצת שה; ולכן זה 'התראת ספק ולא שמה התראה', ואין מלקות בלא התראה. רש"י.